

De verbi britannici futuro et coniunctivo.

Scripsit

H. Ebel.

Ut omnium, quaecunque in disciplinis artibusque praesertim proximis decem lustris sunt inventa et procreata, nihil praestat recenti huic doctrinae grammaticae, cuius fundamentis conditorem ac parentem positus abhinc quinquaginta annos singulariter esse meritum de studiis humanitatis ingens nuper vel discipulorum vel fautorum et admiratorum multitudo uno per orbem terrarum testata est consensu; qua doctrina nova cum tot et tantae res effectae sint, ut quidnam maxime omnium sit mirandum, haud facile diiudices, id nobis quidem summum videtur atque maximum, quod refutatis innumeris etymologorum commentis ac profligatis opinionibus de natura sermonis humani perversissimis isdemque inveteratis tandem aliquando ex iustae artis legibus inquiri coeptum est in originem verborum et in linguarum indolem: ita universo huic studiorum generi quasi nova quaedam lux affulsit, ex quo vindicatis ab oblivione iniusta aliis linguis multis ad celticas quoque cognoscendas, quae antea ne discere conarentur, deterriti sunt plerique aut difficultate, quae videbatur insuperabilis, aut indigno illo lusu, ad quem, qui aliquam earum habebant notitiam, eadem abutebantur, post miram demum Picteti ac Boppii sagacitatem via patefacta est egregia potissimum illius viri opera, quem laudare nemo potest lepidius quam laudavit Stokes Anglus de isdem litteris ipse optime meritus:

Ζεὺς ἀρχή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται.

Quas linguas ubi ab iis profecti initiis, quae tanquam firma scientiae fundamenta continentur hominis Grammatica Celtica, denuo collustrare coepimus luce grammaticae comparativae, tanti non solam ad universam linguarum cognitionem verum etiam ad propria philologorum studia apparuit esse momenti, ut singulari professorum publicorum ope, qua dudum cum germanicis et aricae quas dicunt litterae et slavicae adiuvantur, ne amplius careant celticae, vehementer sit optandum. Sed quoniam in his litteris pauci adhuc studium collocaverunt, pauciores ita, ut quae recte tradita essent, quae minus, ipsi indagarent, equidem, qui decem annorum opera in hanc indagationem impensa nunc in ea cura verser, ut immortale illud opus pro virili parte purgem a maculis,

quas aut incuria fudit

aut humana parum cavit natura,

eos, quorum scientia uno illius libri praesidio munitur, rogatos atque monitos volo, dum altera editio in medio ponatur, ne temere iurent in verba magistri, qui quam multa, si per vitae spatium ei liceret, mutaturus fuerit, vel ex iis colligi potest, quae in suo ipse exemplari adnotavit. Nuperrime igitur ad plagulas, quibus qui scholae favent ad sollemnem

discipulorum probationem invitari solent, de meo aliquid addere iussus, cum in spatiosiorum commentationem ingredi prohiberet tum temporibus rei publicae, quae omnium bonorum animos sollicitos tenebant ac suspensos inter spem et metum, tum otii angustiis, pauperrimo cuique artissimis finibus circumscripti, haud ingratum facturus esse videbar hominibus doctis (qui quidem talia curant), si unam rem tetigissem, quam Zeuss cum minus bene proposuisset, ne postea quidem rectius constituit, rationem vel, ut ait ipse, *systema verbi celtici*.

Is enim etsi non nimium erravit terna esse dicens in utroque genere, activo et passivo, verbi celtici tempora, praesens, praeteritum, futurum (quibus addendum erat futurum exactum), recte vero statuit duplicia haec esse tempora, utpote primaria et secundaria, differentia et terminationibus personarum et usu, in singula tamen ingressus statim in errores quosdam incidit, qui eum impedierunt, quominus veram coniugationis imaginem exprimeret. Quorum errorum alii non tangunt rationem, sed neglecta formarum varietate continentur, de quibus conferenda sunt, quae in Kuhnii et Schleicheri actis quibus inscribitur *Beitraege zur vergleichenden sprachforschung* cum Lottner (Vol. II. p. 322 sqq.) tum Stokes (III. 47 sqq.) et nos (III. 257 sqq.) exposuimus; alii etsi ad rationem pertinent, tamen minus late patent, ut cum futurum secundarium indicative quoque adhiberi dicit et latinorum grammaticorum futuro exacto respondere, quorum neutrum verum est, nam illud tempus nec cum indicativi sensu profertur neque aut vi aut forma congruit cum fut. ex., de cuius reliquiis hibernicis, quae virum ingeniosum latuerant, l. c. disseruimus, immo et vi et forma comparandum cum romanarum quas dicunt linguarum futuro imperfecto sive condicionali ab indicativo exclusum semper aut coniunctive aut condicionaliter adhibetur. Sed haec, quae ad hibernicum maxime verbum pertinent, fusius repetere hic omittimus, cum aut leviora sint aut collatis iis, quae supra attigimus, facile corrigantur, ut universe perspicua possit effingi imago coniugationis veterum Hibernorum.

Gravibus est, quod aliquot erroribus corrupta sunt, quae praecipit de coniugatione britannica. Ac cornici quidem verbi, de cuius specie ne Norrisii quidem et Stokesii curis assiduus omnem dubitationem sublatam vidimus, non penitus intellectam esse rationem ab eo, qui adiumento praeter Prycii compilationem sine ullo iudicio factam uno uteretur libro pessimae notae, edito et in anglicum sermonem converso carmine de Passione Christi cornico, nemo mirabitur, qui suis oculis inspexerit nequitiam et editionis et interpretationis incredibilem; admirabitur potius ingenium ac sagacitatem hominis, qui ex libello miserime vitiato et depravato tam multa eunclare potuerit. De cambrica vero coniugatione aliqua minus bene eum docuisse, quae a Daviesio rectius essent exposita, id non mirari equidem non possum, qui Cambri hominis arte inspecta et perlecta non modo multo maiore illum pleraque quam Owenum perspicuitate et constantia tradidisse intellexerim, sed etiam, quae tradiderit, congruere et concordare videam cum iis formis et praeceptis, quae ex fontibus veterum litterarum cambricarum iam ipse adnotavi. Exempli causa memoro praesentis primarii 2. pers. plur., quam in Gramm. Celt. dictum est desinere in *-auch, -awch*. At quod unum eius terminationis exemplum affertur ex Mabinogion depromptum, *gwydawch* (scitis), id non praesentis speciem prae se fert, sed praeteriti, qua verbum *sciendi* et hibernice et britannice perinde atque in indica, graeca, germanicis linguis praesens significare constat; nec illa terminatio convenit, quacum ut conveniret, ex omnium celticarum dialectorum indole expectandum erat, cum eadem imperativi persona, quam omnibus exemplis docetur exire in *-uch, -wch*. Ita vero et Davies praecipit, qui verbi *caraf* (amo, amabo) 2. pers. plur.

proponit *cerwch* (amatis, amabitis), insignem vocalis infectione, qua concinit cum formis aremorica *queret* vel *kirit* et cornica *kyreugh* (de qua Norrisium falso statuisse infra demonstrabitur), et quae exempla ex codicis rubri Mabinogion adnotavimus, *ny ellwech chwi y dalu* (non potestis vos id pensare; *gallaf*, possum) 3, 197. *ny cheffwech un drwe* (non accipietis quidquam mali; *kaffaf*) 3, 29, eandem formam ostendunt, a qua parum differt *yeh: tangneued agawssawch acherenyd ageffych* (pacem accepistis, et amicitiam accipietis) 3, 200. Sed is quidem error et facili opera expelli potuit nec multum nocuit, cum ultra hanc formam non pateret, nisi quod fortasse Norris eodem errore deceptus de cornicis formis quaedam minus recte statuit.

Verum in graviorem multo errorem incidit vir ingeniosissimus, cum agit de futuro britannico, quo errore late grassato cum temporum rationem intellegere ac perspicere prohiberetur, non solum multas formas inprimis verbi substantivi parum recte interpretatus est, sed etiam unam eandemque temporis speciem miro modo laceravit ac disiecit. Cum enim Hiberni pariter ac Latini futurum tam primum quam secundarium duplici modo forment, aut addita B, quam inter omnes constat ex radice BU residuam esse, aut nulla consona ad radicem adiuncta, producta tamen vocali, ut hae oriuntur formae: *carub* (amabo), *carbinn* (amarem), *bér* (feram), *bérinn* (ferrem), similiter hodie quoque; in dialectis britannicis iam inde a vetustissimis temporibus certum quidem nullum extat vestigium futuri aut per B formati aut ulla forma propria signati. Nam ne ea quidem, quae Z. et St. ex glossis Oxoniensibus et ex codice Cantabrigiensi deprompta ad antiquam futuri primarii speciem pertinere quamvis ingeniose opinati sunt, ab omni parte munita esse concedendum est; immo altera forma, quam St. attulit, *piouboi*, cum per inferiorem linguae aetatem aliud verbum cui respondeat vix inveniatur nisi *pieu*, hod. *piau* (esse alicuius, possidere), quam radicem semper cum verbo substantivo componi constat, de priore quoque *hacboi*, quam superscriptam verbis „excutiendus erit“ (Ovid. art. amat. I. 150) Z. tanquam 2. pers. sing. futuri (excutes) loco imperativi (excute) positam interpretatus est, aliqua tamen movetur dubitatio. Sed ut vera sit venustissima illa interpretatio, certe nec cornicas formas, quas a Prycio traditas (ex Lhuydii archaeologia repetitas) idem affert, nec aremoricas veteri futuri formationi tribuendas, verum nova aliqua cum radice BU compositione ortas esse statim liquebit accuratius inspicienti. Duarum enim verbi substantivi radicum, quas potissimum ex ultima vetustate cum ceteris linguis servaverunt celticae, cum altera (AS) instantis temporis vel, ut aiunt Slavicarum linguarum interpretes, verbi imperfecti sensum contineret, altera (BU) notione innata ab illius temporis usu exclusa perfecto et futuro concederetur, primum, id quod diversae utriusque indoli conveniebat, evenit, ut specie praesentis illa praesens tempus notaret, haec futurum, eodem inter cambr. *wyf*, corn. arem. *of* (sum) et inter *bydhaf*, arem. *bezaf* (ero) discrimine, quod inter palaeoslav. *jesmi* et *boïdoñ* vel inter anglosax. *ëom* et *bëo* intercedebat (nec non inter lat. *esse* et *fore*); tum, quae consuetudo solarum britannicarum dialectorum propria est, compositis etsi cum utraque radice, praecipue tamen cum altera non modo praepositionibus sed etiam radicibus factum est, ut ex analogia radices BU nova haec praesentia composita in futuri usum flecterentur; itaque cambr. *gwn*, corn. *gon* (scio) et cambr. *gwybydaf*, corn. *gothfethaf* (sciam) vel cambr. *atwen* (nosco, novi) et *adnabydaf* (noscam) eadem differentia diiunguntur qua *wyf* et *bydaf*. Quae compositio cum etiam latius quam in cambrica, quae certis finibus eam circumscrisit, vagata sit in cornica dialecto, praesertim si impersonalis est constructio, cuius unum carmen P. missis ceteris praebet haec exempla: *ef a dalvyth* (ipse pensabit) 115, 4. *wy am gwylvyth*

(vos qui me videbit, i. e. videbitis me) 93, 4. *te an prenyth* (tu id redimes) 155, 2. *wy a glewyth* (audietis) 132, 4, quorum numerus, si ceterorum aut temporum aut carminum rationem haberemus, admodum augetur; quaerenti, quid sit, quod Zeussium induxerit, ut eam prope alienam diceret a cornica et aremorica dialectis, aliud responsum vix dabitur, nisi illum haec aut non intellexisse aut in futuri reliquiis posuisse. Esse autem in his non veterem futuri notam, sed recentiore, quam statuimus, compositionem patet inde, quod terminatione omnes formae propositae utuntur eadem qua 3. pers. sing. verbi *bydhaf*, quae est *byth*, i. e. vere nulla; nam *th* ex *dh* progressa non terminationis est sed alterius radicis DA, qua adiuncta britannicae dialecti pariter atque linguae slavicae quaedam illius verbi tempora formarunt, in his praesens. Itaque quaecunque formae post *v* vel *f* (ex *b* progressam) alteram illam consonam *dh* vel *th* (a *d* profectam) habent, eae eadem compositione, quam praesens *bydhaf* prae se fert, non veteris futuri reliquias, sed novi praesentis compositi formas se produnt. Quae cum ita sint, ne alias quidem formas singulares, ut cambricam *ceriff*, quam Davies (qui scribebat a. d. 1621) sua jam memoria pervolgatam loco regularis *car* (amabit) acerrime impugnans „nunquam, inquit, sine indignatione audio“, vel aremorica coniunctivi formam *ra garfet* (ut ametis), quae a Dumouliano, pessimae fidei auctore, tradita nec reliquiarum personarum analogia adiuvarur neque comprobatur testimoniis ceterorum grammaticorum aut superiorum aut recentiorum, si qua ratione firmantur, aliter concinnatas esse existimamus. Secundarium vero futurum Aremorici, quos solos Britannorum id cum Hibernis consentire putares, ita quidem formaverunt, ut re vera antiquitatis reliquias servavisse videantur; quamquam ut illam quoque speciem inferioris esse originis arbitrer, me movent cum defectus futuri primarii, quod propria carens alienis formis etiam aremorice suppleri patet, tum silentium Manorii Jesuitae, qui in libello a. d. 1659 conscripto bina tantum tempora secundaria simplicia proponit in exemplis: *lennen* (legebam) *lennes lenne lennemp lennech lennent*, et *lensen* (legerem) etc., eadem quae respondent primariis praesenti: *lennán lennes lenn lennomp lennit lennont*, et praeterito: *lennis lensout lennas lensomp lensoch lensont*, tacet de formis, quales a Legonideco accepimus: *kanfenn* (canerem) etc., quarum ne e Buh. quidem ullum exemplum depromptum in Gramm. Celt. inveni*). Quamobrem non dubitamus quin haec species eiusdem generis sit ac cornica composita ut *a wothfe* (qui sciret) P. 158, 4. *a perfo* (qui paret) O. 2164. Nullum igitur ego in ulla dialecto britannica assequi potui vestigium futuri aut primarii aut secundarii vera et antiqua specie formati, praeter incertum illud unum: *hacboi*.

At variis et diversis modis singulae dialecti id futuri detrimentum suppleverunt. Cambri enim praesentis forma futurum significare consueverunt adeo, ut hodie paucis quibusdam verbis exceptis, quae aut radicum differentia aut compositione nova illud temporum discrimen sive servarunt sive restituerunt, praesentis significatio fieri soleat periphrastica coniugatione: *wyf yn caru* (sum in amando, amo), contra quam in germanicis linguis et slavica (de qua re conferatur Schleicheri disputatio in Vol. IV. Kuhni actorum: Zeitschrift für vgl. spr.). Idem fere cum cornice fieri posset, quae dialectus ipsa quoque utriusque temporis significationem una praesentis forma complecteretur, tamen non idem evenit; nam cum praesentis specie plerumque praesens, rarius futurum significari soleret, factum est, ut circumlocutione, cuius alius modus erat atque apud Cambros, saepius futurum quam prae-

*) Nisi forte huc pertinet forma *gouzauefz*, quam Z. ut 2. sing. fut. primarii interpretatur, nos secundarii temporis esse statuimus: patereris (patiaris).

sens tempus circumscriberetur: *ny wreugh why tryge* (non facitis vos manere, non manebitis) O. 317. Ab utraque autem dialecto secessit aremorica, quae futurum, cum nunquam aut*) vix unquam praesentis forma significaret, alia via inita supplere studuit, eiusdem formae adiumento usa, qua saepissime in homericis carminibus futuri sententiam reddi vidimus, ut coniunctivum in futuri usum converteret. Quo usu latius vagato vel in illis, quae cum ceteris dialectis communia habebat discreta aliquo formarum discrimine ut *of*, *ouf* et *bezaf*, *gon* et *gouzuezaf*, futuri per coniunctivum significatio increbruit adeo, ut quod in Buh. etiamtum sive *bezaf* sive *bizif* dici posset, id iam apud Manorium una forma *bezín* notaretur. Itaque coniunctivus nisi praemissa particula, verbali *ra*, si non est alia, ut *hod. ra ganinn* (canam) vel ut scribit Man. *ma lennin*** (ut legam), non differt a futuro *kaninn* vel *lennin*, quae formae vetustiori *ez rentif* (reddam) Buh. 96, 2 respondent. Esse autem has formas principio coniunctivi, ut diximus, non futuri facile patebit comparanti et aremoricas inter se et cum iis formis cambricis, quas nobis forsitan obiciat aliquis negantibus cambricam esse similem futuri et coniunctivi commixtionem.

Ut igitur ab aremorice initium faciamus, primum cum binae ut in graeca aliisque linguis personarum terminationes sint in illis: *caraf* (amo), *querez*, *car*, *caromp*, *queret* sive *quirit*, *caront*, contra *caren* (amabam), *carez*, *care*, *caremp*, *carech*, *carent*, quarum discrimen maxime apparet e 1. pers. sing. et 2. plur., liquet in his: *carif*, *cari*, *caro*, *carimp*, *carot*, *carint* inesse quidem terminationes primarias ut in praesenti, sed 2. pers. sing. tantopere differre, quantopere nunquam in ulla aricae stirpis lingua futuri speciem a praesenti differre invenias; tum qua vocali per linguarum cognatarum orbem potentialem (opt., coni.) modum signari constat, eadem cum in plerisque huius sive temporis sive modi formis insit, ne ab illis quidem, quae eam respuere videntur, prorsus aliena est; nam tertiam pers. sing. in quibusdam verbis non *o*, sed *i* vocali terminari docemur et exemplis e Buh. depromptis *groay gray* (faciet), *deuy duy* (veniet) — *rai*, *dui* Dum. — et praeepto Manorii, quaecumque verba infinitivum syllaba *-at* aut participium syllabis *-oët* terminent, eorum 3. sing. in *-ai* aut *-oi* desinere. Quare cum extra dubitationem ponatur, coniunctivum praesentis hic servatum esse, tantum abest, ut Zeussio concedamus, 2. pers. plur. *-ot* ex *-fet* contrahi potuisse (cui opinioni id ipsum adversatur, quod illam *-fet*, si quidem recte se habet, ex *-bet* prodisse certe scimus) ut in omnibus his formis tam *i* quam *o* residuam esse coniciamus ex vetustissima *oi*, quae respondeat pristinae potentialis notae *ai*.

Egregie vero aremorica illa concinit cum cambrica sive temporis sive modi specie, quam Davies hoc exemplo illustravit: *carwyf*, *cerych*, *caro*, *carom*, *carech*, *caront*, additis ut veterum poëtarum formis 3. sg. *carwy*, pl. *carwynt* *caroent* *caroynt*; quod exemplum, excepta 2. pl., quam adhuc non inveni nisi in *-och* exeuntem, munitur ac confirmatur tam codice rubro quam vetustioribus libris. Quae igitur vocales in aremorice formis alternant, eadem in cambricis non modo alternantes inveniuntur sed etiam coniunctae, ut aut ea diphthongus effecta sit, cuius pristina forma *oi* vel *ui*, posterior et hodierna est *wy*, aut iuxta posita *i* in *e* mutata interciderit. Ut 1. sg., cuius vetustius exemplum ignoramus,

*) si unum locum e B. citatum tanquam futuri exemplum, quod carmen nondum pervolutare potui, *hoz em quiñt* (vos vos invenietis) recte interpretatus est Z., quem opinione, quam de his habebat, inductum sic vertisse suspicor.

**) qua scriptione proprius quidem sonus nasalis circumscribitur, non alius, ni fallor, ac priore *f*, utpote idem qui hibernica et scotica *mh*, quae cum eandem originem traxerit a vetusta *m*, ab O'Donovano et Stewarto perhibetur nasale quiddam continere.

iam inde a Mab. semper in *-wyf* exiens invenitur; 3. pl., ejus vetustissimum exemplum in mira glossa Luxemburgensi extare videtur: apocant *ômcobloent* (calumnientur invicem), in Legum codice A. cum plerumque in *-oent* etiamtum exiret, tamen in uno eodemque loco iuxta servatam *oe* iam per *o* solam scripta est: *eny kasoent tyr* (donec accipiant terram) et *etyr akasont* (terrae quam acceperint) Leg. 1. 5. 12. quae scriptio sola extat in Mab. Sed, ut de formis agere desinam, quae est sententia quive usus huius temporisne dicam an modi? Iam si hanc speciem non modo contenderim principio esse coniunctivi, non futuri, sed etiam unquam futuri vicem supplere negaverim, totum mihi exercitum et Cambrorum grammaticorum et Anglorum cambricae linguae interpretum obstrepiturum esse scio, cum ne Davies quidem, qui proxime ad veritatem accessit, optativum vel potentialem vel subiunctivum agnoscens futuro eum tribuere dubitaverit, Norris autem disserens de eadem specie coniugationis cornicae deterritus consensu grammaticorum uno ore futurum id dicentium nec nisi illud dissentientium, primumne esset an exactum, quominus certo nomine rem notaret, quantum id tempus appellare maluerit. Attamen nec iste grammaticorum consensus, ad quem accedit Zeussii auctoritas, nec id me commovet, quod negari non potest latinam interpretationem saepe futuro praesertim exacto uti, ut Davies interpretatus est: *amavero*. Nam primum si est sententia absoluta, vis coniunctivi perspicua est in omnibus exemplis, sive optantis sermo fit, ut frequentissime in Mab. *duw adalo itt vel ae talo itt* (deus tibi penset, id penset), *duw arodo da ytt, ywch* (deus det bonum tibi, vobis), *henpych gwel* (valeas bene, i. e. salve), sive adnventis, ut *achyfeisted awnelych yny lle adewissych yn neuad arthur* (et considerare facias, considas eo loco quem delegeris in aula Arthuri) 2, 201. *ac enneint ageffoch* (et unguentum sumatis) 1, 25, sive iurantis ut *ny chatwyf vywyneb ot af* (ne servem faciem meam si eo) 1, 243, *nyt ami yn uyw ydaho ef y gennyw* (ne me vivo eat ille ad Cornubiam versus) 2, 245. Tum in sententia subiuncta, quae quidem plerumque pendet ex imperativo vel futuro, saepissime latina interpretatio per coniunctivum fieri aut debet aut potest: *ac mal y crettoch doet un ohonawch* (et ut credatis, veniat unus e vobis) 2, 234. *kymmer gret y mackwy na dywetto* (sume fidem a puero ne dicat) 1, 264. *hawd yw gennyf kaffel hynny kyt tybyckych di na bo hawd* (facile est mihi capere hoc, quamvis opineris tu non esse facile) 2, 222. *keis ath lado ny ladafidi* (quaere qui caedat te, non caedam ego te) 3, 13. *pyderw ytti pryt nat atteppych y neb hediw* (quid accidit tibi, quamobrem non respondeas cuiquam hodie?) 1, 18. *nyth ellyngir di y mywn yny elwyfi y dywedut y arthur* (non intromitteris tu donec eam dictum id Arthuro) 2, 202; in quibus autem exemplis Latinorum coniunctivus aut non postulatur aut prohibetur regula sermonis, ut in his: *tra parhawysi mi ath gynhalyaf athi ath gyyoeth tra allwyf kynnal ymeu vy hun* (quamdiu manebo ego, servabo te et tuum imperium, quamdiu potero servare meum ipsius) 3, 35. *pan glywhont llef dy gorn disgynnent wynteu* (cum audierint sonum cornus tui, descendant ipsi) 3, 23. *taw hyt y mynnych* (tace quamdiu voles) 3, 22. *paarch bynnac aerchych di ymi hyt y gallwyf y gaffel itti y byd* (quamcunque petitionem petiveris a me, quoad potero, eius acceptio tibi erit) 3, 21, in iis aliae gentes coniunctivi usum statuerunt, cuius inprimis Graecorum sermo luculenta praebet exempla: μέγχι ἂν ἴω, ἕως ἂν σώζωμαι, ἕως ἂν δύνωμαι, ὅταν ἀρούσωσιν, ὅντινα ἂν αἰτήσης αἰτήσιν, nec rara Francogalorum ut in hac sententia: *achymer y march kyntaf awelych* (prends le meilleur cheval que tu voies) 3, 17. Denique nunquam in sententia absoluta has formas vere futuri esse apparet, in subiuncta autem, etsi interdum latine reddi possunt per futurum, esse tamen coniunctivi (praesentis, quippe qui solus propria forma notetur) docemur interpretatione

graeca vel francogallica vel germanica, utpote qua Latinorum accusativus cum infinitivo per coniunctivum reddatur; quare latinae instar consecutionis temporum Cambrorum quoque coniunctivus per complures sententias subiunctas continuatur ut in hoc exemplo: *mi awnaf .. nabo .. na gur na wreic a wyppo na bo tidi wyfi* (faciam ne sit aut vir aut mulier qui sciat me non esse te; que ce ne soit pas toi que je suis) 3, 10. Sed quoniam plerique omnes grammaticae Cambricae auctores linguam, de qua agebant, praeter latinam cum alia nulla (nisi pravissima comparatione cum hebraica) comparare consueverant, circumspectionis defectu accidit, id quod accidisse nemo mirabitur, ut coniunctivum, cuius vim saepe a futuro proxime abesse nemo negaverit, pro futuro acciperent, praesertim cum saepissime ex futuro vel imperativo pendere sententiam animadvertissent. Ceterum non semper in sententia subiuncta coniunctivum postulari multis exemplis demonstratur ut: *ony daw yn gyilym nys arhoaf i euo* (nisi veniet citissime, non expectabo ego illum) 1, 242. *o gallaf lles a gwassanaeth idaw mi ae gwaf* (si potero commodum ac servitium, opitulari et servire ei, ego id faciam) 1, 243. et quae Z. p. 697 sq. tradidit cum coniunctione *o*; non semper pendere ex futuro vel imperativo patebit conferenti, quae supra proposuimus: *kyt tybyckych, pryt nat atteppych*. At qui factum est, ut Z., qui eadem solivaga et ieiuna latini sermonis comparatione qua Cambri artium scriptores deceptus futuri reliquias illas habere sibi videbatur, separaret formas unius speciei, duas *-wyf* et *-wych* primario, ceteras secundo futuro tribuens? Nimirum cum intellexisset primae personae terminationem *-wyf* primariam esse sicut praesentis *-af*, deterritus irregulari primae pluralis in praesenti terminatione *-un* cambricae propria, quominus cum illa regularem *-om* coniungeret, cum hanc secundariam temere sumpsisset, omnes, quaecumque *o* vocalis communi vinculo iunctae reperiebantur, ab iis quae *i* (*y*) continebant seiungendas ratus secundariae temporis speciei concessit. Qui error alter, si etiamnunc refutatione opus esset, facili opera hac re ipsa refelli poterat, quod paucis exceptis, quae ex consecutionis consuetudine exciderunt, semper primarias primariis, secundarias secundariis formis excipi in cambrica dialecto animadvertimus.

Sed principali illo errore supra diximus multarum formarum explicationem turbatam ac vitiatam esse. Ut primum verbi *bydaf* iuxta compositam praesentis speciem, quae vere indicativi est communis cambricae cum ceteris dialectis, simplicem quoque extare opinatus est vir optime meritis, quam coniungendam cum iis formis, quas ipse futuri secundarii dicit, coniunctivi esse apparet et ex terminationibus personarum: *bwyf, bych, bo, bom, boch, bont* et ex usu harum formarum, eodem omnium ac quem supra demonstravimus; pertinet autem hoc ad omnia verba cum illa radice composita, quae satis frequentia esse commemoravimus, ut *gwypwyf* (sciam), in quibus omnibus cambrica non differt a cornica et aremorica. Tum, quoniam *elwyf* (eam) indicativi esse putabat, fugit eum id verbum cum compositis *delwyf* (veniam) et *gwnelwyf* (faciam) primariis indicativi temporibus carere; nam una quae indicativi videtur forma 3. ps. sg. *el, del, gwnel*, ubicunque eam invenimus, cum coniunctivi sensu usurpatur pro regulari, quam expectares et quam Dav. tradit, forma *elo*, iam inde a Privilegio ecclesiae Landavensis, in quo scriptum extat: *harmefyl har sarhayt har cam har enniuiet a guneel breenhin Morcanhuc hay gur hay quas dy escop Teliav hac dy gur hac dy quas* (et ignominia et contumelia et iniuria et damnum, quae intulerit rex Morcantiae et eius homo et eius puer episcopo Teliavo et eius homini et eius puero) Lib. Land. p. 113. Denique, quod ad omnia verba pertinet, cum in passivo duae (praeter *-aur, awr*, de qua iudicium facere nondum possum) sint praesentis terminationes *-ir* et *-er*, in-

dicativi illa, haec coniunctivi, Z. qui futuri alteram esse putaret, confusionem utriusque factam esse opinatus est; id quod de cambrica dialecto (nam cornice et aremorice coaluerunt in unam -er) minime verum est. Nam in sententia absoluta, nisi causa coniunctivi extat, sive praesens sive futurum significatur, sola -ir invenitur, in subiuncta plerumque -er, quippe in qua saepius coniunctivus postuletur. Itaque cum exemplis, quae supra allata sunt, optime concordant non solum haec ex Mab. deprompta: *pan ganer* (cum canetur, ὅταν σαλπύγγῃ), *pan ellynger* (cum dimittentur, canes) 2, 9. *hyt pan deler* (donec veniatur) 2, 225. *hyt tra yndygyrcher* (quamdiu visitamur, ἕως ἂν ἐσπιῶμεν) 2, 203, vel quae ad imperativum referuntur: *gwnelel hynny* (fiat hoc) 2, 22. *na rodher* (ne detur) *ibid.*, sed etiam in Legibus, e quibus propter mixta saepius *e* et *y* exempla Z. proferre noluit, eandem differentiam rite observari e sexcentis unus locus sit documento: *oteyr forth equeneyr saraet yr brenyn: un eu pan torrer ynaud pan roho naud ydyn ay lad* (tribus viis infertur contumelia regi: una est, si frangitur, ἐὼν ῥαγγῆ, eius protectio, cum dedit, ἐὼν δῶ, protectionem, asylum homini et eius caesio, et is caeditur) 1. 2. 2.

Cum cambrica dialecto consentit cornica, quae cum ipsa quoque futurum praesentis specie significaret, servavit propriam vim et usum coniunctivi. Formis tamen quibusdam eam propius ad aremoricam accedere patet ex hoc exemplo: *kyryf kyry karo kyryn karough karons*, in quo praeter 3. plur. nihil invenitur quod magis cum cambrica congruat quam cum illa. Ex his pleraeque satis luculentis exemplis e Pass. comprobari possunt; quarum desunt, e ceteris carminibus pono haec: 1. sg. *erna hyndlyf y golon* (donec manu tangam ejus cor, ex angl. *to handle*) R. 1531. *na vyf lethys* (ne interficiar) D. 1036. *hedre veyf bew yn bysma* (quamdiu ero vivus in mundo hoc) D. 1020; 1. pl. *rak na yllyn the weles* (nam si non poterimus, ut non possimus te videre) R. 2455. *vynytha er na whyllyn* (donec videamus te) R. 2364. At de 2. pers. plur. vehementer dissentio a Norrisio, qui contra quam ego *karough* praes. indic., *kyreugh* coniunctivi formam esse statuit, comparans *del ym kyrreugh* (sicut, si me amatis) O. 543. cum *del ym kerry* (si me amas) O. 2218. R. 1859. 2045. vel *del ym kyrry* O. 537, quam aperte dicit coniunctivi formam esse, cum indicativi 2. sg. in -yth exeat. Cui ut nihilominus refrager, movet me et analogia utriusque dialecti, quae in 2. plur. indicativi vocalem inficiunt: cambr. *cerwch*, arem. *quirit* vel *queret*, in eadem coni. persona integram relinunt: *caroch*, *carot*, et forma 3. sg. coniunctivi: *may hallo* (ut possit) P. 32, 4. O. 545. 566, aliis exemplis certissimis firmata, quacum discordare 2. pl. credere non possum; denique duo sunt exempla indubia coniunctivi in P. 52, 3. 4. *golyough ha pesough ow zas may hallough mos zy aseth na vezough tentijs* (vigilate et rogate meum patrem, ut possitis ire ad ejus sedem, ne temptemini), quae eam quam supposui vocalium naturam ostendunt. Quare cum oritur dubitatio de coni. praes. et de coni. imperfecti (praesente secundo), eadem ratione cum Norrisio dissentimus, ut *may wrylleugh* (ut faciatis, faceretis) D. 811. *na wrellough* (ne faciatis) D. 2196.

Ceterum de cornicis formis nihil est quod moneam. Concordant igitur omnes dialecti britannicae hac re, quod vera futuri specie carent; discordat aremorica a ceteris, quae praesentis forma futurum significant, coniunctivi propriam vim servarunt.

